

De aantrekkingskracht van 'gevaarlijke' mannen

ELLI GILBERT^a

MARION VAN SAN, 2010, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, 32 blz.



Panopticon, 33 (4), 382-384
© 2012 MAKLU | ISSN 0771-1409 | JULI 2012

^a Onderzoeker, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) en vrijwillig wetenschappelijk medewerker, Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel. (Corresp.: Elli.Gilbert@just.fgov.be).

Marion van San, hoogleraar aan de Universiteit van Utrecht, is voornamelijk gekend omwille van haar proefschrift over criminaliteit bij Antilliaanse jongeren in Nederland (van San, 1998) en haar onderzoek naar criminaliteit bij illegalen in België, op vraag van de toenmalige ministers Marino Keulen en Patrick Dewael (Van Meeteren, van San & Engbersen, 2008). In haar oratie ter aanvaarding van haar ambt als hoogleraar 'Jeugd en Educatie van de Antillianen' (september 2009) pleit van San voor een grootschalig sociaal programma ter ondersteuning van de Antilliaanse moeders, omdat deze laatsten de criminaliteit in stand zouden houden door niet alleen te kiezen voor een criminele partner, maar ook hun zonen op te voeden tot 'gevaarlijke' zonen. Hierdoor komt men in een vicieuze cirkel terecht die erg moeilijk kan doorbroken worden. Om deze wisselwerking toe te lichten, vertrek van San vanuit een aantal verschenen biografieën van vrouwen wier partner betrokken is in de criminaliteit en bespreekt ze het relaas van deze vrouwen aan de hand van talrijke voorbeelden. Van San start deze oratie met een toelichting van de redenen waarom sommige vrouwen zich aangetrokken voelen tot mannen die zich inlaten met criminaliteit en de manier waarop de vrouwen al dan niet betrokken zijn bij deze criminele activiteiten. Nadien vervolledigt ze haar conclusies met een beschrijving van de manier waarop vrouwen hun zonen opvoeden tot 'gevaarlijke mannen' en daarmee het criminele leefmilieu in stand houden. Ze concludeert met de voorstelling van een sociaal interventieprogramma dat zou inwerken op alle relevante factoren.

In een inleiding wordt meteen overgegaan tot een toelichting van een aantal conclusies betreffende de redenen waarom sommige vrouwen zich aangetrokken voelen tot mannen die betrokken zijn in criminaliteit. Zo stelt de auteur dat vrouwen met een dergelijke partner, hoewel deze dit zelf niet op die manier motiveren, vaak een beter leven leiden samen met hun 'criminele' partner dan ervoor, aangezien ze doorgaans een moeilijke jeugd kenden en opgroeiden in een gezin met weinig financiële middelen. Een relatie met een crimineel figuur biedt hen vervolgens de mogelijkheid een luxueuzer en 'glamoureuzer' leven te leiden. De vrouwen zelf beschrijven echter een bepaalde sensatie, bestaande uit een combinatie van respect en angst, als verklaring voor hun aantrekking tot dergelijke mannen. Volgens van San gaat het om een aantrekking tot

‘gevaarlijke’ mannen, waarbij geld en hartstocht elkaar aflossen. Vervolgens wordt ingegaan op een gebrek in de bestaande literatuur. De literatuur zou immers enkel suggereren dat de vrouwelijke partners een ‘positieve’ invloed uitoefenen op het criminele gedrag van de man in die zin dat ze hem aanmoedigen met criminaliteit te stoppen. Vrouwen komen volgens de literatuur enkel zelf in criminaliteit terecht omwille van de betrokkenheid van hun mannelijke partner. Over een mogelijk aanmoedigende rol van vrouwen ten aanzien van de criminaliteit gepleegd door hun partner bestaat echter nog geen literatuur, wat door de auteur als een gebrek wordt ervaren.

Na deze inleiding wordt het hoofddoel van het boek beschreven. De auteur wenst immers aan te tonen hoe vrouwen die zich aangetrokken voelen tot ‘gevaarlijke’ mannen, vroeg of laat zelf betrokken geraken in de criminaliteit. Hiertoe vergelijkt ze de vrouwelijke partners van de Italiaanse maffiosi met de Curaçaose vrouwen wier partner in de drughandel betrokken is. Daarnaast wordt ook ingegaan op de mogelijke invloed die deze vrouwen uitoefenen op hun kroost vanuit hun rol als moeder: door hun zonen op te voeden tot ‘gevaarlijke mannen’, trekken deze opnieuw bepaalde vrouwen aan wat vervolgens een vicieuze cirkel in stand houdt.

In een eerste onderdeel van de bespreking wordt verduidelijkt waarom men er in de vroege literatuur steeds vanuit ging dat vrouwen een eerder passieve rol vervulden en niet betrokken waren bij de criminele activiteiten van hun partner. Maffiosi beschreven de rol van de vrouw immers steeds als zijnde beperkt tot het ‘draaiende houden van het huishouden en het opvoeden van de kinderen’. Bij de start van hun ‘carrière’ dienden de mannen eveneens een eed af te leggen waarin onder meer vermeld werd dat ze hun vrouwelijke partner nooit zouden betrekken bij hun activiteiten (cf. Cosa Nostra, de Siciliaanse maffia). Zowel binnen de Italiaanse als de Curaçaose samenleving worden vrouwen in de eerste plaats gezien als zijnde *moeder*. Doordat vrouwen zich in de eerste plaats focussen op de opvoeding van de kinderen en het managen van het huishouden, werd van hen verwacht weinig op de hoogte te zijn van de activiteiten van hun partner. Doorheen de jaren groeide echter het besef dat de strikte scheiding tussen privé en carrière bij vele mannen niet werd aangehouden en begon men zich vragen te stellen over het werkelijke aandeel van de vrouwen binnen de criminele carrière van hun partner. Ook wat betreft een eventuele actieve rol van de vrouw in criminaliteit bleef men lang opperen dat vrouwen niet zelf betrokken waren. Het boek geeft aan dat pas in 1979 Alan Block tot de conclusie kwam dat vrouwen wel degelijk een actieve rol kunnen spelen. Deze conclusie wordt ondersteund door de talrijke voorbeelden in de geschiedenis van vrouwen die actief aan de zijde van hun man stonden, zoals de beroemde Bonnie Parker (cf. Bonnie en Clyde, bankrovers uit de jaren 30). Verschillende onderzoekservaringen leerden Marion van San dat, hoewel een eerste indruk van onbetrokkenheid, Curaçaose vrouwen vaak een belangrijke rol spelen wanneer het op de criminele zaken van hun partner aankomt. Niet alleen ondersteunen ze vaak het criminele gedrag van hun man, ze zijn ook vaak op zelfstandige wijze betrokken in de criminaliteit. Deze betrokkenheid wordt volgens van San sinds de jaren tachtig ook steeds groter omwille van de groeiende betrokkenheid van vrouwen in de algemene economie. Niet alle vrouwelijke partners zijn op dezelfde manier betrokken bij criminaliteit en ook de mate van betrokkenheid kan verschillen. Een vrouw wiens gezin eveneens betrokken was bij criminele activiteiten is vaak nauw betrokken, hoewel ook vrouwen afkomstig uit een ‘niet-crimineel’ gezin eveneens een grote rol kunnen toebedeeld krijgen. Van San concludeert dit gedeelte met de stelling dat deze vrouwen dus voornamelijk vanuit de domestieke sfeer betrokken raken bij criminaliteit, en dit geldt zowel voor de Curaçaose vrouwen als voor de vrouwen van de Napolitaanse Camorra. De toegenomen deelname

van deze vrouwen aan de criminaliteit heeft volgens de auteur echter niets te maken met hun toegenomen participatie, doch met hun zwakke economische positie. Vele vrouwen kwamen immers in de criminaliteit terecht om te overleven.

Vervolgens wordt in het boek ingegaan op de manier waarop deze vrouwen het criminele gedrag over generaties in stand kunnen houden. Naast de eventuele eigen betrokkenheid in criminele activiteiten, vervullen deze vrouwen immers nog een andere belangrijke rol, namelijk het opvoeden van hun zonen. Door hen bepaalde waarden en normen aan te leren, voeden ze deze jongens op tot 'gevaarlijke mannen'. Deze belangrijke vrouwelijke rol binnen de opvoeding en de manier waarop deze de bestaande organisatie in stand houdt, wordt vaak benadrukt in de bestaande literatuur. In dit kader wijst van San op het fenomeen van 'intergenerationele overdracht' en op de verschillende criminologische theorieën (o.a. Hirschi, Sykes & Matza, enz.) die stellen dat criminaliteit gepleegd door de ouders een belangrijke voorspeller is van de criminaliteit gepleegd door de kinderen. Niet alleen wordt misdaad binnen sommige families van generatie op generatie doorgegeven, ook worden 'criminaliteitsbevorderende waarden' aangeleerd en wordt een crimineel rolmodel als 'levensvoorbeeld' vooropgesteld. Van San kon deze veronderstelling bevestigen aan de hand van haar onderzoeksresultaten: criminele waarden werden doorgegeven of ouders grepen niet in wanneer hun kinderen in de misdaad terechtkwamen. Van San benadrukt het erkennen van de zwakke economische positie en het gebrek aan kansen binnen de samenleving van deze gezinnen, maar ze kon gedurende haar onderzoeksactiviteiten een soort 'gedoogbeleid' observeren bij de ouders ten aanzien van delinquent gedrag van hun kinderen. Het hebben van een 'gevaarlijke zoon' is immers aantrekkelijk, en dit omwille van drie redenen:

Ten eerste bestaat er een economische aantrekkelijkheid van het hebben van een 'gevaarlijke zoon' omdat deze immers een bijdrage kan leveren aan het gezinsinkomen. Curaçaose mannen leven niet monogaam en hebben dan ook vaak meer dan één gezin te onderhouden. Wanneer deze er niet in slagen hun gezin(nen) van voldoende overlevingsmiddelen te voorzien, wordt de bijdrage van een 'gevaarlijke' zoon onontbeerlijk. Moeders gaan het crimineel gedrag van hun zoon niet enkel omwille van economische redenen gedogen, maar ook om hun 'overleving' te vrijwaren, een tweede voordeel. Wanneer de vader niet beschikbaar is om in te staan voor de bescherming van de moeder en de kinderen, kan één van de 'gevaarlijke' zonen deze rol op zich nemen. Tot slot levert het hebben van 'gevaarlijke zonen' ook een verhoogde status op, omwille van de aantrekking die ze hebben op jonge vrouwen. Curaçaose mannen halen hun status immers uit het aantal kinderen dat zij verwekken bij verschillende vrouwen, waardoor aantrekkelijkheid een rechtstreekse bijdrage kan leveren tot 'status'. De combinatie van deze elementen brengt vrouwen vaak in een dubbelzinnige positie: ze verafschuwen de vaders van hun kinderen omwille van hun onttrekking aan de ouderlijke plicht, maar ze verafgoden hen nog steeds omwille van hun aantrekkingskracht als 'gevaarlijke man'. Omdat ze ook hun zonen opvoeden tot 'gevaarlijke' en dus ontrouwe mannen, concludeert de auteur dat deze vrouwen een vicieuze cirkel in stand houden die erg moeilijk te doorbreken is.

In het laatste gedeelte van het boek gaat van San in op mogelijke oplossingen die de maatschappelijke positie van deze Curaçaose vrouwen kunnen verbeteren en de neerwaartse spiraal kunnen doorbreken. Aangezien effectief bewezen interventieprogramma's (cf. What Works) die verschillende risicofactoren binnen het gezin tegelijk aanpakken slechts een kleine impact hebben op de recidive, is dit echter niet evident. Kortlopende projecten kunnen de specifieke problematiek van de Curaçaose vrouwen

immers niet het hoofd bieden. Programma's zouden volgens van San moeten kunnen inwerken op de drie opgesomde redenen die bijdragen aan de aantrekkelijkheid van het hebben van 'gevaarlijke zonen'. Het programma dat van San voorstelt, werkt daarom intensief in op educatie en tewerkstelling, zodat de moeders zelf kunnen instaan voor het financieel welzijn van hun gezin en niet afhankelijk zijn van hun partner en/of zoon. Door scholing te voorzien, kunnen vrouwen daarenboven jobs met een hogere status uitoefenen, zodat de hogere status van het drugsmilieu aan verleidelijkheid verliest. Door op die manier minder afhankelijk te worden van het criminele milieu, daalt ook de behoefte aan bescherming van de 'gevaarlijke' zonen. Tot slot wil de auteur ook opvoedingsondersteuning bieden aan de ouders, voornamelijk gericht op seksualiteit en het aangaan van relaties. Op die manier kunnen moeders leren hoe ze hun dochter 'weerbaar' kunnen maken voor de aantrekkingskracht van 'gevaarlijke' mannen en hoe ze hun zonen tot 'niet-gevaarlijke' mannen kunnen opvoeden, en zo de vicieuze cirkel doorbreken. Marion Van San plant een dergelijk sociaal programma in de toekomst uit te tekenen voor de Antillianen. Ze pleit voor een interventieprogramma dat op vele risicofactoren inwerkt, met als centrale lijn de kracht van de vrouwen zelf, in hun opvoedende rol.

Hoewel dit de neerslag van een oratie betreft en geen onderzoeksrapport, blijf ik bij het lezen ervan toch wat op mijn honger zitten. Zo verwijst de auteur meermaals naar haar onderzoeksactiviteiten, doch worden deze nergens omschreven. Wat betreft de methodologie aan de hand waarvan deze conclusies werden bekomen, is het een tasten in het duister. Ongetwijfeld ging hier een uitvoerig onderzoek aan vooraf en een korte toelichting van de gehanteerde methodologie, al is deze heel summier, is welkom.

Van San beschrijft een specifieke wisselwerking die een crimineel milieu in stand houdt, maar focust zich mijns inziens slechts op een bepaald aspect van dit toch wel erg complexe proces. Aan de talrijke in de literatuur aanwezige onderzoeksresultaten van studies die peilen naar de oorzaken van crimineel gedrag wordt grotendeels voorbij gegaan. Er wordt gekeken naar een specifiek deel van de context, namelijk de rol van vrouwen en moeders, terwijl andere invloeden volledig buiten schot blijven. Er wordt uitgegaan van één allesomvattende theorie die van toepassing is op 'de Antilliaanse moeders', alsof deze allemaal dezelfde zijn. De rol van de vader of van de jongere zelf blijven net als andere contextuele factoren onbesproken. Van San haalt talrijke onderzoeken aan die de invloed van het gezin en van ouders bespreken op crimineel gedrag bij kinderen, maar laat overige potentiële verklaringen voor het ontstaan van criminaliteit links liggen in deze oratie. De uitgebreid besproken en bestudeerde risicofactoren tot het ontstaan van crimineel gedrag, de invloed van het persoonlijkheidsprofiel en de rol van interacties met de bredere omgeving (o.a. met peers) zijn maar enkele potentiële beïnvloedende factoren naast de door van Sans besproken faciliterende rol van moeders met betrekking tot criminaliteit gepleegd door hun zonen (Andrews & Bonta, 2006). Ook wordt voorbij gegaan aan de mogelijkheid van het plegen van criminaliteit door de jongeren ondanks een eventuele 'beschermende' invloed van moeders, in een poging hun kinderen te behoeden voor de criminele wereld. Wellicht kende deze oratie niet de ruimte voor een dergelijke gedetailleerde bespreking. Een indicatie dat de auteur zich bewust is van al deze contextuele en persoonlijkheidsgebonden invloeden (wat wellicht het geval is), had echter niet misstaan.

De door van Sans beschreven wisselwerking bevat mijns inziens een kern van waarheid, zij het in combinatie met tal van andere factoren en processen die een rol spelen bij het plegen van criminaliteit, en zij het niet enkel bij 'de Antilliaanse moeders'. Het boekje (32p) leest vlot en aangenaam, maar een gedegen interpretatie en toetsing

van de conclusies binnen bestaande literatuur is niet mogelijk zonder kennis van het bredere onderzoekskader.

BIBLIOGRAFIE

ANDREWS, D.A., & BONTA, J. (2006). *The Psychology of Criminal Conduct (Fourth Edition)*. Newark, NJ: LexisNexis.

MEETEREN, M. VAN, SAN, M. VAN, & ENGBERSEN, G. (2008). *Zonder papieren. Over de positie van irreguliere migranten en de rol van het vreemdelingenbeleid in België*. Leuven: Acco. (bewerking van het onderzoeksrapport).

SAN, M. VAN (1998). *Stelen en Steken. Delinquent gedrag van Curaçaose jongens in Nederland*. Amsterdam: Het Spinhuis.